

Klicman, Patrik

"Z vrcholu na dno" : československý lední hokej v 50. letech 20. století

Studia historica Brunensia. 2022, vol. 69, iss. 2, pp. 215-239

ISSN 1803-7429 (print); ISSN 2336-4513 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/SHB2022-2-9>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.77504>

License: [CC BY-NC-ND 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20230203

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

„Z vrcholu na dno“. Československý lední hokej v 50. letech 20. století

“From top to bottom”. Ice hockey in Czechoslovakia in 1950s

Patrik Klicman / klicman1@seznam.cz

Filozofická fakulta, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem

Abstract

Article will deal with Czechoslovak hockey in the 1950s. The period is chosen because of the greatest decline in ice hockey in the history of Czechoslovakia. Disintegration is mainly due to the new state establishment, which after the trial of hockey players in 1950 let the entire national team fall. Politics intertwined with sport. The communist regime changed the formats of the competition, maintaining the status of amateur athletes, creating personnel ratings of players and practical control the entire life of hockey players. The highlight were the agents who traveled with the national team to all foreign matches.

Keywords

communist sport, Ice hockey, sport in Czechoslovakia, trial with hockey players

Úvod

Československý lední hokej byl po druhé světové válce na strmém vzestupu. Tento fakt dokazují nejen tituly mistrů světa z let 1947 a 1949, ale i stříbro z olympijských her z roku 1948, kde československý národní tým skončil druhý jen kvůli horšímu skóre.¹ Oblíbenost tohoto sportu a sláva hokejistů byly trnem v oku nové vládnoucí garnituře, která se v únoru 1948 dostala k moci. Nové vládní zřízení v 50. letech provázela spousta politických procesů, personálních obměn i zatýkání, které se podepsaly také na hokeji. Jelikož dopad nového režimu na tento sport byl fatální, rozhodl jsem se mu ve svém příspěvku věnovat.

S novým státním zřízením přišlo mnoho změn, které ovlivnily život všech sportovců a standardy, na které byli tito atleti zvyklí, zmizely během prvních pár let v nedohlednu. Několik z nich ihned emigrovalo do zahraničí. Z těch nejznámějších můžeme zmínit hokejového mistra světa a vítěze tenisového Wimbledonu Jaroslava Drobného, hokejistu Josefa Malečka nebo krasobruslařku Áju Vrzáňovou. Později byla emigrace sportovců vnímána jako hrozba pro nový režim, protože ničila ideu komunistického Československa jako ideálního státního zřízení.² Se sportovci tak na zahraniční zájezdy jezdili školení agenti Státní bezpečnosti. Šlo o pečlivě vybírané a prověřené jedince, kteří měli mimo jiné bránit sportovcům v emigraci.³

Aspekt omezování svobody sportovců se ale projevil v několika dalších oblastech jejich běžného života. Ve velkém počtu případů byli nejen sledováni, ale utvářely se na ně kádrové posudky, které mohly ovlivnit i jejich nominaci do reprezentace.⁴ Ztratili také možnost věnovat se „pouze“ tréninku, zároveň totiž museli být zaměstnáni. Hokejisté tak nejčastěji hráli za tým přidružené továrny, jako byly závody Jinočice nebo Vítkovické železárny. Vytvořil se tak statut amatérského sportovce, který, ač byl z větší části uměle udržovaný, fungoval jako skvělý žádoucí obraz společnosti. Zvláštním aspektem byl i armádní sport, který byl v ledním hokeji dosazen do nejvyšší soutěže během sezóny 1948/1949.

Lední hokej byl, jako jeden z hlavních sportů v Československu, značně poznamenan nastupující novou vládní garniturou. Soudní proces s hokejisty v roce 1950 zničil celou hokejovou generaci včetně mladých talentů a zamezil přirozenému procesu „předávání zkušeností“ ze starších hráčů na mladší.⁵ Celé sportovní odvětví se tak muselo budovat od začátku, navíc směrem, který sportovci vůbec neznali a museli si na něj zvykat. Už nerozhodoval pouze talent a chuť se svému sportu věnovat, ale i kádrové posudky, pracovní nasazení a sounáležitost s režimem.

1 Zimní olympijské hry a zároveň Mistrovství světa v roce 1948 se hrálo ve Svatém Mořici tabulkově. To znamená, že z devíti dostavených týmů odehrál zápas každý s každým. Československo získalo stejný počet bodů jako Kanada. Vzájemně týmy ale remizovaly, proto rozhodovalo skóre, které měla Kanada lepší (57:2) než Československo (76:15).

2 Rokoský, J.: *Emigrace sportovců*, s. 122.

3 Tamtéž, s. 132.

4 Národní archiv (dále jen NA), *Státní výbor pro tělesnou výchovu a sport* (dále jen SVTVS), karton 41, Systematizace SVTVS 1952–1956.

5 Gut, K. – Prchal, J.: *100 let českého hokeje*, s. 82.

Příspěvek se zaměří na soudní proces s hokejisty, vznik a činnost kádrového oddělení při Státním výboru tělovýchovy a sportu (dále SVTVS), ničení odkazu prvorepublikových týmů a povinné zdravotní prohlídky. Vysvětlí status amatérského profesionála a ukáže problematiku cestování do zahraničí. Modelovým příkladem kontroly a omezování svobody bude hlášení z Mistrovství světa v hokeji z roku 1954.

Prameny, literatura a pracovní postup

K vypracování příspěvku jsou využívány různé druhy pramenů. Jako základní archivní pramen je použit fond *Státní výbor pro tělesnou výchovu a sport*⁶ z Národního archivu. Fond je zpracován a obsahuje veškeré politické i sportovní zprávy o sportech v celém Československu, a to do přelomu let 1956–1957, kdy se SVTVS mění na Československý svaz tělesné výchovy a sportu. Je v něm k nalezení dostatek materiálu ke zpracování téměř celé vybrané problematiky 50. let. Fond, ačkoliv je zpracovaný, nemá kompletně zpracovaná inventární čísla vzhledem k postupnému odtajňování informací, tudíž bude použita vlastní specifikace s co nejbližším přiblížením k citovanému dokumentu. Dalším důležitým pramenem pro vypracování příspěvku je fond *Balounkova sokolská župa ledního hokeje*⁷ ze Státního oblastního archivu Praha. Zde lze najít informace ke klubům, jakými byly Stadion Podolí nebo LTC Praha. Poslední archivní zdroj představuje fond *Lední hokej 1906 – 2020*⁸ z Národního muzea – Archivu dějin tělesné výchovy a sportu. Při citování archiválií je použita vlastní specifikace jednotlivých listin, protože fond není kompletně zpracován a nejsou uvedena inventární čísla. Zároveň je především sportovně zaměřený, plný výstřižků a propagačních materiálů, ligových zápasů a mezinárodních soutěží, tudíž není tak validní jako fond *Státní výbor pro tělesnou výchovu a sport*. Obsahuje například rozhovory s domácími či zahraničními představiteli hokeje. K podrobnějšímu zpracování a vykreslení doby je také využit dobový tisk jako *Rudé právo*, *Mladá fronta*, *Československý sport* a *Stadion*.

Použitá literatura se dá rozdělit do dvou kategorií. První jsou encyklopedické rozborry, které se zabývají ledním hokejem jako samostatným sportem. K tomu slouží kniha *100 let českého hokeje*⁹ od Karla Guta a Jaroslava Prchala. Ti se československým hokejem a jeho vývojem zabývají velice detailně, bohužel se ale zaobírají především sportem jako takovým a politické otázky neřeší. Můžeme u nich ale přesto najít mnohá relevantní fakta.

Druhou kategorií jsou publikace, v nichž nalezneme paměti samotných hráčů z dané doby. Může jít například o knihy od Jiřího Macků *Zapřené generace – Obětovaní Šampióni* a *Kauza Zábrodský – utajené stránky hokejové historie 2*.¹⁰ V těch se autor zabýval nejen soudním procesem s hokejisty, ale i sportovním zázemím a emigranty. Dále je uplatněna

6 NA, Státní výbor pro tělesnou výchovu a sport, 1949–1956.

7 Státní oblastní archiv Praha (dále SOA Praha), *Balounkova sokolská župa ledního hokeje 1942–1949* (dále jen Balounkova sokolská župa).

8 Národní muzeum (dále NM), *Lední hokej 1906–2020* (dále Lední hokej).

9 Gut, K. – Prchal, J.: *100 let českého hokeje*.

10 Macků, J.: *Zapřené generace*; Macků, J.: *Kauza Zábrodský*.

memoárová kniha od Davida Lukšů a Aleše Palána *Vladimír Zábrodský. Skutečný příběh hokejové legendy*.¹¹

Jako odborná historická publikace pro postihnutí doby a tématu je nejvíce využívána kniha *Sport v komunistickém Československu 1945–1989*,¹² dále pak kniha od Jiřího Petráše a Libora Svobody *Osm let po válce*.¹³

Základním kritériem pro vypracování příspěvku bylo demonstrování nesvobody, která se projevovala v celém Československu, a to na příkladu ledního hokeje. Nalezneme ji například v omezení cestování, zahraničních kontrolách, povinných lékařských prohlídkách, které v některých případech mohly být využity proti samotným sportovcům.

Během výzkumu jsem pracoval především s metodou sondy. Pomocí té jsem určil, že výchozím archivním fondem bude *Státní výbor pro tělesnou výchovu a sport*, který od svého vzniku sdružoval sportovní odvětví v celém Československu včetně ledního hokeje. Ve fondu je k nalezení dostatek informací potřebných k rozboru machinací viditelných pouze v „pozadí“ celého ledního hokeje.

Fond jsem zvolil vzhledem k jeho obsáhlosti ve směru politicko-sportovního uspořádání soutěží a zahraničních výjezdů. Mohu tak rozebrat různá disciplinární řízení, jak probíhaly kontroly sportovců během zahraničních výjezdů, i do jakých detailů byla tato hlášení zpracována. Navíc o událostech, které se děly v domácí československé lize, jsou vedeny velice podrobné zprávy.

Ničení odkazu prvorepublikových týmů

Totalitní režim využíval sportovce jako symbol a nástroj, pomocí kterého měřil síly s kapitalistickým západem. Propaganda a časté zvýrazňování úspěchů hokejistů působily pro režim jako ideální „zbraň“ pro formování nové generace podle představ komunistického ideálu. Především vrcholoví sportovci poté patřili k miláčkům národa.¹⁴ Hokej, jako jeden z nejoblíbenějších sportů v Československu, byl po zisku stříbrné medaile z olympijských her 1948 a dvou zlatých mistrovství světa v letech 1947 a 1949 více pod drobnohledem. Přesto ze strachu z nového režimu několik známých tváří uteklo do zahraničí, především pak představitelé a hráči týmu LTC Praha, který byl plný západních zvyklostí.¹⁵ Z tohoto klubu emigroval například funkcionář Jaromír Citta nebo hokejisté Josef Maleček či Oldřich Zábrodský. Komunistická strana poté atlety vymazala z historie a o mnohých z nich se nepsalo ani ve výsledcích. Příkladem může být právě Zdeněk Marek, který byl smazán i z fotografie mistrů světa z roku 1949.¹⁶

11 Lukšů, D. – Palán, A.: *Vladimír Zábrodský*.

12 Kalous, Jan – Kolář, František (edd.): *Sport v komunistickém Československu*.

13 Petráš, Jiří – Svoboda, Libor (edd.): *Osm let po válce*.

14 Rokoský, J.: *Emigrace sportovců*, s. 106.

15 Bukač, L. – Suchan, F.: *Luděk Bukač*, s. 21.

16 Macků, J.: *Zapřené generace*; Macků, J.: *Kauza Zábrodský*, s. 92.

Nejnámější hokejové kluby byly v poúnorovém období symbolem starých pořádků, profesionalismu a „buržoazie“. Reformátoři apelovali na hokejisty, aby osvědčili nový charakter soutěží, v nichž byl kladen důraz na výchovný (prorežimní) prvek, kterému se mělo podařit odstranit „nezdravou“ soutěživost.¹⁷ Komunistická strana začala zasahovat do Československé hokejové ligy ihned po získání moci. Vzhledem k tomu, že státní převrat proběhl v únoru 1948, sezóna 1947/1948 skončila „bez problémů“. Nicméně už následující ročník započal nový režim s prvními kroky, kdy došlo k ničení odkazu prvorepublikových klubů. Týmů, díky kterým se československý hokej proslavil po celém světě. To se týkalo především dvou mužstev, I. ČLTK Praha a LTC Praha. K nim se dá zařadit i Stadion Podolí, který byl nucen skončit, aby vznikl prostor pro vstup prvního armádního Atletického tělovýchovného klubu Praha (dále ATK Praha).

Hokejový klub Stadion Podolí se před novou sezónou potýkal s velkým odchodem svých svěřenců. Jedenáct hokejistů odešlo do I. ČLTK Praha, Václav Roziňák přestoupil do LTC Praha a Ladislav Štemprok odešel do Zbrojovky Židenice. Problém ovšem nespočíval v odchodech hráčů, jako spíše ve výstrojích, které si s sebou odnesli. Jednalo se o rukavice, kalhoty, nárameníky, chrániče a další součásti výbavy.¹⁸ Týmu Podolí šlo spíše než o přestupy hráčů především o získání odcizeného vybavení zpět. Proto se odvolal na samotný svaz Československého ledního hokeje jako na hlavní orgán státní soutěže. Ten ale stížnost smetl ze stolu s tím, že si tuto záležitost mají kluby vyřešit mezi sebou.¹⁹ Celá situace byla nakonec vcelku poklidně vyřešena a veškeré vybavení se Stadionu Podolí vrátilo. Přesto se ale tým už do nejvyšší soutěže nepodíval, jelikož nebyl kvůli vysokému počtu odchozích hráčů považován za konkurenceschopný; ačkoliv se zkoušel odvolat s tím, že klub neopustili všichni hráči, a jelikož je Stadion Podolí součástí Sokola, nevidí problém v nahrazení odchozích. Přesto byl návrh Českým svazem ledního hokeje odborem československé obce sokolské zamítnut. „Odůvodněním“ bylo, že klub nezíská na nejvyšší ligu dostatek kvalitních hráčů. Stadion Podolí se již ze zákazu nevzpamatoval a klub zanikl v roce 1948.²⁰

Druhým týmem, který byl režimem předem odsouzen k zániku, byl věčně stříbrný I. ČLTK Praha. Oproti Stadionu Podolí byl známější a působilo v něm také několik reprezentantů.²¹ Navíc se jedná o jediné hokejové družstvo, které bylo schopné sesadit tým LTC Praha z první příčky. Stalo se tak v ročníku 1940/1941, kdy se během války hrála pouze Českomoravská liga. Jinak mužstvo vždy skončilo na druhém, v pár výjimkách na třetím místě. I. ČLTK Praha zanikal postupně. Týmu se často měnil název a někteří jeho mladí hráči nastoupili do armádních mužstev. Určitá mezera se sice podařila zacetit příchozími ze Stadionu Podolí, ale kvalitativně již na své předchůdce tým nemohl

17 Škutina, V. – Bakalář, R.: *Ztracená léta*, s. 130.

18 SOA Praha, Balounkova sokolská župa, k. 2, dokument č. 318.

19 Tamtéž, č. 316.

20 Tamtéž, č. 291.

21 Většina hokejových reprezentantů působila v prestižním týmu LTC Praha. Právě tým I. ČLTK jim byl jedinou konkurencí a to především díky těm pár reprezentantům, kteří za tento tým hráli. Během let po druhé světové válce to byl například Vladimír Kobranov, Miroslav Sláma, Zdeněk Švarc nebo Zdeněk Jarkovský.

navázat. Hokejisté se navíc po povinné vojenské službě do mužstva nevraceli a půda pro zničení odkazu tak byla připravena. V roce 1949 se z I. ČLTK stal ZSJ ZMP Praha, v roce 1951 SJ Sokol Šverma Jinočnice a v roce 1953 DSO Spartak Motorlet Praha.²² Pod tímto názvem klub fungoval až do začátku 70. let, kdy se dočasně vrátil ke svému původnímu názvu. Nicméně v té době už mužstvo hrálo pouze v krajských soutěžích a do nejvyšší ligy se znovu neprobojovalo.

Případ LTC Praha se jeví jako nejsložitější, jeho zničení bylo ale oproti ostatním týmům mnohem důležitější. Klub byl totiž proslulý v celé hokejové Evropě a jeho hráči údajně dostávali obrovské výplaty. Kromě toho měl celek kanadského trenéra Mikea Bucknu, a působila v něm také valná většina tehdejších reprezentantů. Sílu družstva dokazuje i sedm vítězství na švýcarském Spengler Cupu.²³ Změna jeho názvu se nicméně udála až po poslední mistrovské sezóně 1948/1949. Na další ročník bylo mužstvo již přejmenováno na ZSJ Zdar LTC Praha a v roce 1950 na ZSJ Obchodní domy Praha. Následující rok přišla změna na Tatra Smíchov. S tímto názvem legendární klub sestoupil do nižší soutěže a v roce 1964 po sjednocení s TJ Dynamo Praha (dnes HC Slavia Praha) oficiálně zaniká.²⁴

Nástup armádních týmů

Nový režim přinesl i novou sportovní oblast, armádní sport. Po zamítnutí Stadionu Podolí byl sestaven před sezónou 1948/1949 první armádní klub ATK Praha. Ten ihned v prvním ročníku provedl něco, čemu se dá říkat „draft“, a sesbíral od všech ostatních týmů v Československu ty nejtalentovanější mladé hráče. Ti si místo vojenské služby mohli svou „vlasteneckou povinnost“ splnit hrou za armádní mužstvo ledního hokeje. Ihned v prvním ročníku za ATK Praha nastupovali mladí reprezentanti jako Antonín Španinger, Zdeněk Marek nebo Zbyněk Kuma.²⁵ První ročník (kde naposledy obhájil první příčku ligy tým LTC Praha) klub ATK Praha skončil na třetím místě tabulky. Druhou sezónu 1949/1950 už ale byl ATK Praha natolik silný, že celou sezónu jasně opanoval. Za celek hráli například Vladimír Kobranov a Augustin Bubník, který se stal nejlepším střelcem ligy tohoto ročníku. Úspěch prvního armádního družstva jasně ukázal, jakou novou cestou se lední hokej v Československu může ubírat. Vzniklo proto více armádních mužstev, pro tankisty Tankista Praha a pro piloty Křídla vlasti Olomouc. Oba celky byly také volně dosazeny do nejvyšší ligové soutěže. Nové týmy ale nikdy nedosáhly prvotního úspěchu ATK Praha, který byl po přejmenování v roce 1953 na Ústřední dům armády (ÚDA)

22 Gut, K. – Prchal, J.: *100 let českého hokeje*, s. 89.

23 *93 Years of exciting hockey*, Dostupné z: <<https://www.spenglercup.ch/en/tournament/history>> citováno 29. 9. 2021. Spengler Cup je nejstarší hokejový turnaj na světě. Poprvé se odehrál v roce 1923. Koná se ve švýcarském v Davosu, který je zároveň také hokejovým pořadatelem a vybírá tak, proti jakým mužstvům bude HC Davos hrát. Na tomto turnaji působili pravidelně i zámorští hokejisté hrající za univerzitní družstva jako například Oxford University.

24 Stránský, Jiří: *HC Slavia Praha*, s. 103.

25 NM Praha, *Lední hokej 1906–2020, přehled přestupů mezi jednotlivými týmy říjen a listopad 1948*.

Praha pravděpodobně díky neustálému rozměňování hokejistů do dalších armádních družstev v nezastavitelném úpadku.²⁶

V 50. letech vznikají další dva přelomové armádní týmy; Rudá hvězda Brno a Dukla Jihlava. V sezóně 1953/1954, na rozkaz Ministerstva vnitra, vzniká Rudá hvězda Brno, kde se pod trenéry národního hokejového mužstva opět sdružila podstatná část reprezentace. Na rozdíl od ostatních armádních klubů ale v tomto působili i hráči starší 23 let, tedy běžní sportovci. Rudá hvězda Brno vznikla sjednocením dvou brněnských týmů, a to Zbrojovky Brno a Králova Pole. Nábor do družstva do prvního ročníku způsobil obrovský zmatek a rozhořčení ostatních celků, protože sesbíralo spoustu budoucích mladých reprezentantů, jako například Zdeňka Návrata z Ostravy nebo Stanislava Sventeka z Plzně. Od svého vstupu do soutěže v ročníku 1953/1954 do roku 1965/1966 vyhrál klub neuvěřitelných jedenáct sezón ze třinácti odehraných.²⁷

Druhý zlomový tým, který určoval směr armádního sportu, byla Dukla Jihlava. Ta původně vznikla v roce 1956 v Olomouci, nicméně v roce 1957 byla přesunuta do Jihlavy.²⁸ Do družstva byli pravidelně posíláni mladí českoslovenští hokejisté k základní vojenské službě, a trénink, který v Dukle dostávali, z nich dělal v pozdějších letech tahouny svých mužstev.

Zrod „amatérských profesionálů“

Jak je zmíněno výše, armádní družstva byla pro mladé hráče cestou, jak si „odbyť“ svou vojenskou povinnost. Souběžně s těmito „vojenskými hokejisty“ (a armádními sportovci celkově) zároveň vznikl pojem „státní amatér“ nebo „amatérský profesionál“, s jehož konceptem nesouhlasil vedoucí Mezinárodního olympijského výboru Avery Brundage.²⁹

V Sovětském svazu i v Československu nesměl existovat tzv. profesionální sportovec. I prvotní hráči byli zaměstnáni ve vybraných továrnách či závodech. V těchto zemích to usnadňoval i fakt, že hokejové týmy byly přímo součástí vybraných podniků. V první lize tak vítkovičtí hokejisté pracovali ve Vítkovických železárnách či plzeňští v Leninových závodech. Výjimkou byla právě armádní mužstva. Mezerou v systému bylo to, že ačkoliv všichni sportovci patřili mezi běžné zaměstnance, působili většinou na pozicích, na kterých nebylo nutno vyvíjet fyzickou námahu, a reálně se věnovali pouze hokeji.³⁰ Tímto se udržoval ideál profesionálního amatéra, který dokáže soutěžit i pracovat zároveň. Tito

26 Gut, K. – Prchal, J.: *100 let českého hokeje*, s. 89.

27 Tamtéž, s. 111.

28 Žurman, Zdeněk: *Dukla mezi mantinely*. Naše vojsko, Praha 1981, s. 13.

29 Stloukalová, Brigita: *Profesionalismus a amatérismus v zrcadle socialistického sportu*. In *Tělesná kultura*, 2018, č. 1, s. 71. Avery Brundage byl předsedou olympijského hnutí přes 20 let, během kterých se snažil stále prosadit větší amatérizaci sportu, kdy mu byla díky tomuto pojetí dána i přezdívka „Poslední amatér.“ Vystupoval proti jakémukoliv placenému sportu, ale i proti placeným sportovním trenérům. Bojoval také proti komercializaci sportu, protože souvisí s vyplácením odměn přímo se sportovním výkonem. Podle něj olympijský sportovec je ten, co má k sportu práci a nemá žádnou peněžní odměnu za toto své hobby. Sport se podle něj provozuje pro zábavu a tělesný nebo morální prožitek. Tuto definici ale státní amatéři dodržovali.

30 Státní výbor pro tělesnou výchovu a sport tak zajišťoval několik stovek pracovních pozic sportovcům, především reprezentantům.

sportovci schopní světové konkurence byli dávání do protikladu k tzv. kapitalistickým atletům, kteří si pouze užívají „konzumní život“ a pracovat nemusejí.³¹

Status byl kontroverzní ve všech směrech, především ve vztahu k olympijským hrám. Všeobecně se totiž vědělo, že profesionální sportovec se na největší sportovní událost nemůže podívat.³² Sovětskému svazu se ale podařilo využít mezeru v systému a obejít jej.³³ V roce 1951 byl založen olympijský sportovní výbor SSSR a ve chvíli, kdy Mezinárodní olympijský výbor uznal, že splnil všechny protokolární podmínky, se Sovětský svaz mohl účastnit svých prvních olympijských her hned v roce 1952.³⁴ Sportovci amatéři stále pracovali, vojáci zůstávali ve službě, a ačkoliv jim bylo vše hrazeno, nebyli oficiálně profesionálové či členové profesionálních soutěží. Tím vznikl jasný precedens na následující léta, přestože se nejednalo o žádné amatéry, ale o sportovce pod tou největší sportovní zátěží.³⁵

Jisté je, že sport byl vládnoucím režimem silně podporován, především pak výchova k němu u těch nejmladších ročníků.³⁶ V prosinci roku 1952 přišel nový zákon o organizaci tělesné výchovy a sportu, který postavil sport jako takový do role jednoho z hlavních motorů výstavby socialismu. Státní výbor pro tělesnou výchovu a sport³⁷ měl jako hlavní sdružující orgán za úkol rozvíjet tělesnou a branou zdatnost, pečovat o zdraví atletů nebo se také starat o politickou výchovu na základě zásad marxismu-leninismu.³⁸ Tělovýchova samotná byla podle nového vzoru masová a dostupná nejširším vrstvám obyvatelstva. K tomu se v 50. letech začala stavět nová sportovní zařízení (od bazénů po hokejové stadiony) a sport se stal pevným základem společnosti, jehož vyvrcholením byla potom

31 *Sovětský svaz mistrem světa a Evropy v ledním hokeji*, Rudé právo, ročník 34, číslo 36, 8. 3. 1954, s. 4.

32 Za profesionály se pokládali i učitelé tělocviku nebo lyžařští instruktoři. Ještě počátkem sedmdesátých let nesměl olympionik absentovat v práci kvůli sportu déle než čtyři týdny v roce. Profesionálem byl tak každý, pro koho byl sport zdrojem obživy. Z toho důvodu profesionálové z basketbalové NBA nebo hokejové NHL nemohli jezdit na olympijské hry a většinou ani na světové turnaje.

33 Stloukalová, B.: *Profesionalismus a amatérismus v zrcadle socialistického sportu*. In *Tělesná kultura*, 2018, č. 1, s. 71. Díky argumentaci, že v socialistických zemích neexistuje pojem soukromé vlastnictví a peníze nepocházejí ze soukromého sektoru nebo od pořadatelů soutěží.

34 Tamtéž, s. 70. V roce 1952 se také k vedení MOV dostává výše zmíněný Avery Brundage.

35 Hokejista Slava Fetisov se vyjádřil v dokumentárním filmu Rudá Mašina (Red Army), že po porážce na OH v Lake Placid v roce 1980, kdy Sovětský svaz podlehl právě Spojeným státům, byli hokejisté ve sportovním táboře izolováni až 11 měsíců v roce a domů se mohli podívat pouze jednou za víkend.

36 Kostka, V. – Závodský, Z.: *Lední hokej mládeže*, s. 9. Výchova komunistického sportovce, nejen hokejisty, by měla probíhat podle trenéra Vladimíra Kostky už od dětství: „Zvláště pro mládež je velmi důležité, aby výchovné působení prolínalo a bylo jednotné ve všech formách tělesné výchovy a aby bylo v souladu s ostatními složkami komunistické výchovy... Při výchově mravních vlastností sportující mládeže uplatňujeme ideologické působení, využíváme propagace a agitace v tisku, v rozhlasu, ve škole, na pracovištích. Tyto prostředky musí trenér nenásilně uplatňovat v denním životě. (Například u příležitosti pořádání turnaje dorostu o pohár SČSP v ledním hokeji by měl trenér krátce vysvětlit význam československo-sovětského přátelství; poukázat na skutečnost, že naše socialistické zřízení umožňuje uskutečnit tento turnaj, který se hraje na zimních stadiónech zdarma a kterého se mohou zúčastnit všechna přihlášená družstva...“

37 Státní výbor pro tělesnou výchovu a sport byl hlavní sportovní orgán, který vznikl z Československé obce sokolské, která do roku 1952 sdružila všechny sportovní organizace v Československu. Tento proces sdružování trval už od roku 1945. Československá obec sokolská se pak stala „pouhým“ orgánem při SVTVS.

38 Škoda, Z.: *Československé olympijské hnutí*, s. 64.

celostátní spartakiáda v roce 1955.³⁹ Sportovci mohli získávat i různá ocenění za správné plnění svých pracovních a sportovních povinností. Byla vytvořena ocenění *Tyršův odznak zdatnosti*⁴⁰ nebo později *Přípraven k práci a obraně vlasti*.⁴¹

V Československu všechny tyto sportovní „amatéry“ sdružoval SVTVS. Ten zajišťoval stovky pracovních míst s tím, že většina atletů měla množství pracovních úlev. Umožňovalo jim to například využít osm hodin z týdenní pracovní doby (od roku 1956 až hodin šestnáct) pro sportovní přípravu.⁴² Byla jim také nahrazována mzda za pracovní volno pro trénink. Státní péče také poskytovala měsíční vyživovací příspěvky, které sportovci dostávali dle náročnosti činnosti, momentální výkonnosti a morálně charakterových vlastností.

Zásah mimo-sportovních parametrů do soutěže

K tomu, aby byly dodržovány především morálně charakterové vlastnosti (jinak řečeno, zda například sportovec neplánuje emigrovat nebo není nějakým způsobem zaujatý proti režimu), vzniklo při SVTVS i Kádrové oddělení. SVTVS samotný měl několik desítek zaměstnanců a tzv. kádroví pracovníci byli jedněmi z nich. Vypracovávali hodnocení sportovců, neboli kádrové posudky. Kádrovým činovníkem se mohl stát pouze člověk, který byl dostatečně politicky loajální k režimu a nejlépe člen komunistické strany.⁴³ Základní pozicí byl *kádrový evident*, ten měl na starosti evidenci všech zaměstnanců SVTVS, vedoucích tělovýchovných funkcionářů, kterým vytvářel přehledy a posudky. V oddělení byli také dva *kádroví referenti pro tělovýchovné pracovníky z povolání*, ti kontrolovali placené i dobrovolné tělovýchovné pracovníky, reprezentanty i profesory tělesné výchovy ve školách SVTVS, včetně Trenérské školy nebo Institutu tělesné výchovy.⁴⁴ *Kádroví referenti mezinárodních styků* byli také dva, ti prováděli soustavné kádrové prověřování účastníků zájezdů do zahraničí a vypracovávali konečné návrhy na jejich vyslání do cizích zemí. Svou práci měli rozdělenou na státy SSSR, NDR a kapitalistické a státy lidové demokratické a mimoevropské. Projednávali také vstupní víza pro zahraniční sportovní delegace. Jejich úkolem bylo také hodnocení zájezdu především po stránce kádrové.⁴⁵ *Starší kádrový referent dobrovolných prací* měl za úkol zpracovávat výhledový plán potřeby dobrovolných tělovýchovných kádrů, prověřoval špičkové dobrovolné tělovýchovné pracovníky včetně návrhů center, pod která daní zaměstnanci spadali. Kontroloval činnost dobrovolníků,

39 Tamtéž, s. 65.

40 Československo. Zákon č. 187/1949 Sb. Zákon o státní péči o tělesnou výchovu a sport Částka 56/1949, Dostupné z: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1949-187>> citováno 5. 10. 2021.

41 Československo. Zákon č. 71/1952 Sb. Zákon o organizaci tělesné výchovy a sportu Částka 36/1952, Dostupné z: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1952-71>> citováno 5. 10. 2021.

42 Stloukalová, B.: *Profesionalismus a amatérismus v zrcadle socialistického sportu*. In *Tělesná kultura*, 2018, č. 1, s. 70.

43 NA, SVTVS, k. 41, Systematizace SVTVS 1952–1956.

44 Tamtéž.

45 Tamtéž.

řešil sporné případy sportovců a dával návrhy k nápravným opatřením.⁴⁶ Předposledním zaměstnancem byl starší *kádrový referent reprezentantů*, který pečoval o jejich hmotné ideologické zabezpečení ve všech sportech, prováděl výběr pro širší soustředění reprezentantů po stránce kádrové a pečoval o sociální a kulturní potřeby jak sportovců, tak i mistrů sportu. Samostatně řešil sporné případy vzniklé při prověřování jednotlivých osob. Nejvyšším úředníkem byl *vedoucí kádrového oddělení*, který měl na starosti plánování, řízení, kontrolu, a měl veškerou zodpovědnost za činnost svého oddělení na SVTVS. Vedl také instruktáže kádrových pracovníků a sám osobně vedl kárná řízení. Vybíral také jiné zaměstnance SVTVS a evidoval vyšší kádry podřízených složek.⁴⁷ Toto oddělení mělo na starosti i výběr reprezentačních hráčů – právě kvůli těmto posudkům se mohlo stát, že se ani ti nejlepší někdy nemohli dostat do reprezentace.

Příkladem těch, kteří doplatili na kádrový posudek, byli Vlastimil Hajšman z Českých Budějovic nebo Miloslav Blažek z Ostravy. Ze zprávy z roku 1953 se dozvídáme: „*Pokud je SVTVS známo, byly to pouze důvody státní bezpečnosti, které vedly k tomu, že jim nebylo dáno povolení k cestě do zahraničí. Nejsou-li tyto důvody skutečně vážného rázu, nemůže být námitek proti jejich zařazení do reprezentačního mužstva.*“⁴⁸ Hráči tedy museli déle čekat na povolení, ačkoliv dosahovali reprezentační úrovně. Antonín Španinger měl naopak potíže kvůli odsouzení v soudním procesu s hokejisty (více níže). Ze zprávy z roku 1953: „*U hráče ŠPANINGRA byla zvažována zatím jeho činnost jako hráče ledního hokeje, který má všechny předpoklady být naším nejlepším reprezentantem, dále byla zvažována i jeho pracovní morálka, i jeho soužití s kolektivem na pracovišti i na poli sportovním, v čemž nebylo nalezeno žádných závad, které byly sekci známy.*“⁴⁹ V jeho případě měl ale návrat do reprezentace háček. Požadovala se po něm spolupráce se Státní bezpečností, ale tu hráč odmítl a za národní tým si již nikdy nezahrál.⁵⁰

Příkladů hráčů, kteří byli omezeni v reprezentaci i přesto, že byli jedněmi z nejlepších v republice, by se dalo nalézt hned několik. U valné většiny za to mohlo právě kádrové hodnocení. Nešlo ale o jedinou nově zavedenou „proceduru“, která mohla hráčům uškodit.

Zdravotní prohlídky jako nástroj zlepšení i kontroly a dohled nad hráči

Zdravotní prohlídky sice přispěly k vývoji hokeje u nás, ale i ony se mohly stát omezujícím faktorem. Státem řízené lékařské kontroly začaly již v roce 1951, kdy byly naplánovány pro všechny sportovce v Československu, především pak pro reprezentanty. Cílem bylo propojit SVTVS s ministerstvem zdravotnictví. Kontroly prováděl Ústav tělovýchovného lékařství lékařské fakulty Karlovy univerzity a výsledky kromě samotného ministerstva zasílal také na Státní úřad pro tělesnou výchovu a sport, na zdravotní a výzkumné oddělení.

46 Tamtéž.

47 Tamtéž.

48 NA, SVTVS, k. 53, Lední hokej disciplinární, případ 5 hráčů LH, zpráva z 21. 10. 1953.

49 Tamtéž.

50 Gális, Radek: Španinger: *Hráli jsme za Černou věž*. Dostupné z: <https://ceskobudejovicky.denik.cz/zpravy_region/spaninger-hrali-jsme-za-cernou-vez20100210.html> citováno 16. 9. 2021.

Hokejisté ale svou „neukázněnost“ ukázali hned během prvních kontrol v listopadu 1951 – na první předvolání se jich dostavilo pouze 5 ze 42 pozvaných, což znamená, že byl přizván širší reprezentační výběr.⁵¹ Sportovcům byla také uložena povinnost vyplňovat tzv. Deníky sebekontroly. V těch vypisovat každé tři dny nejen své případné bolesti a zranění, ale i své pocity a myšlenky. Tento požadavek měl nejspíše za cíl předejít emigraci a mít atlety pod větší kontrolou. Většina sportovců však tento Deník pravidelně nevyplňovala, jak vychází najevo ze zprávy z 16. prosince 1952, tedy rok po zavedení těchto kontrol: „Dále sdělujeme, že reprezentanti vesměs nevyplňují ‚Deník sebekontroly‘, který jsme jim při první prohlídce před rokem odevzdali s pokynem, aby jej vyplňovali třikrát týdně podle návodu. Uvádějí většinou, že na to neměli čas nebo že ‚Deník‘ založili a na něj zapomněli.“⁵² Hokejisté vůbec v prvních ročnících patřili k největším „rebelům“. I přes několik upozornění se k prvním kontrolám nedostavili například Bronislav Danda nebo Karel Bílek.⁵³

Výsledky kontrol se poté dělily například na schopen – neschopen, případně jaký měl atlet zdravotní stav, jestli velmi dobrý, dobrý, nebo zda se má intenzita jeho tréninku zvýšit nebo naopak snížit. Případně bylo stanoveno konkrétní vyšetření, které museli sportovci podstoupit, jako například EKG nebo odběr moči. Lékařské prohlídky nabyly daleko většího významu. Kvůli masovému rozšíření sportu se začaly provádět i při jednotlivých krajských výběrech. Realizovaly se pravidelně každý rok a u reprezentantů dokonce několikrát ročně. Pro vládnoucí stranu bylo nesmírně důležité, aby sportovci byli v dobré kondici, zvládli podávat co nejlepší výkony a dokázali reprezentovat Československo. Nedostavení se na kontrolu po několika upozorněních se trestalo například strhnutím prémie.⁵⁴ Kontroly byly velice pečlivé a nadmíru profesionální. Sport jako jedna z ukázek síly socialistických zemí, musel být co nejvíce reprezentativní a režim dbal na to, aby všichni, především reprezentanti, byli v co nejlepší lékařské péči. Nicméně z dostupných materiálů lze dohledat, že docházelo k neshodám mezi lékaři a trenéry, kdy lékaři doporučili například rekonvalescenci, pravidelnější prohlídky nebo snížení tréninkové zátěže, což v některých případech trenéři ignorovali. Ze zprávy zájezdu na reprezentační přátelské zápasy do Švédska v roce 1951: „Konečně byl tady případ Vlasty Bubníka, který před týdnem, t. j. 12. XI. 1951 utrpěl prý těžký otřes mozku. Brněnský krajský zdravotník hlásil 15 vteřin v bezvědomí. On sám udával 2–3 vteřiny. Podle našich zásad neměl startovat.“⁵⁵ Vlastimil Bubník přesto na reprezentační přípravu odjel a oba zápasy ve Švédsku odehrál.

Prohlídky byly důležité i proto, že se z nich čerpalo v případě disciplinárních řízení. Příkladem může být kauza ohledně přestupu Stanislava Bábka, kdy se během řízení odkazovalo i na jeho zdravotní stav: „... dle informace br. MUDr. Rozehnal, u kterého je Bábek pod stálou lékařskou kontrolou, je takový, že nutně potřebuje řádnou domácí stravu a pořádek v životosprávě a je mu tedy na škodu odloučení od rodiny.“⁵⁶

51 NA, SVTVS, k. 122, Zdravotní prohlídky sportovců, zpráva z 7. 11. 1951.

52 Tamtéž, zpráva z 16. 12. 1952.

53 Tamtéž, zpráva z 12. 1. 1952

54 NA, SVTVS, k. 48, Zprávy o činnosti sekce ledního hokeje.

55 NA, SVTVS, karta 122, Zdravotní prohlídky sportovců, zpráva zdravotníka o zájezdu do Stockholmu, prosinec 1951.

56 NA, SVTVS, k. 53, Disciplinární 1953–1954, případ Kubeš a Bábek, zpráva z 12. 12. 1952.

Stanislav Bábek se v tehdejší době snažil přestoupit z týmu Prostějova do mužstva Zbrojovky Brno, ale kauza byla několik měsíců rozebírána hlavně kvůli tomu, že se jednalo o případ tzv. lanaření. Pod jakým dohledem hokejisté byli, svědčí i zpráva Ústřední sekce ledního hokeje, která přestup vyšetřovala: „*Během měsíce září zelený Minor brněnské poznávací značky /jehož majitelem je přímo funkcionář Zbrojovky PhMr. Morávek/ byl vidět 3x před domem, kde br. Bábek bydlí. Těchto návštěv mohlo být více, ale máme věrohodně zjištěné a prokázané zatím tyto 3. Výsledek tohoto zásahu na sebe nenechal dlouho čekat, neboť koncem měsíce září odjíždí br. Bábek do Brna, kde přijímá místo ve Zbrojovce... Těto stížnosti můžeme nabídnouti důkazy svědeckou výpovědí osob, jejichž jména v případě potřeby uvedeme.*“⁵⁷ Svědectví v případě Stanislava Bábka ohledně těchto návštěv vydalo celkem pět lidí, z čehož dva byli jeho spoluhráči z hokejového týmu Prostějova. Ve zprávách se mimo jiné dočteme, že: „*Posledně dva jmenovaní informovali činovníky našeho oddílu o zájezdu zeleného brněnského Minora do Prostějova, ale požádali nás, abychom tuto okolnost neprokazovali jejich prostřednictvím s ohledem na jejich přátelský vztah k Bábkově.*“⁵⁸ Tyto kontroly samozřejmě neprobíhaly pouze v ledním hokeji. Konfidenti byli v každém kruhu společnosti, takže tento druh udavačství od vlastních kolegů či přátel nebyl ojedinělý a dozor, pod kterým byli i hráči širšího reprezentačního výběru, je vlastně možné považovat za „běžný“.

Kauza Modrý aneb konec jedné hokejové generace

Ačkoliv hokej během komunistického režimu prošel několika významnými aférami, tou největší byl soudní proces s hokejisty z roku 1950, známý jako proces Modrý. Celá kauza začala tím, že byla hokejistům „zamítnuta“ účast na Mistrovství světa v ledním hokeji v roce 1950. Ze zprávy Archivu bezpečnostních složek čteme: „*Dne 11. 3. 1950 mělo odjížděti čs. Národní hokejové mužstvo do Londýna na Mistrovství světa, ale to se neuskutečnilo, protože rozhlasoví reportéři Laufer (myšleno Josef Laufer pozn. aut.) a Procházka (myšleno Otakar Procházka pozn. aut.) neobdrželi z anglického vyslanectví vstupní visa.*“⁵⁹ Tato informace je pouze výmyslem, britská informační služba⁶⁰ vyvěsila do svých výloh v ulici Na Příkopě obě udělená víza. Režim svou lež přesto neuznal, kolem britské informační kanceláře vyrostly dřevěné zátaras, aby k výlohám nebyl možný přístup, a stále pokračovala kampaň ohledně neudělení víz.⁶¹ Po krátkém čekání bylo oznámeno, že národní tým za obhajobou neodcestuje. Po závěrečném rozhodnutí se hokejisté večer 13. března 1950 sešli v hospodě U Herclíků, aby oslavili narození syna hokejisty jednoho ze členů výpravy Jiřího Macelise. Hospodský v tomto hostinci byl bývalý hokejista Mojmír Ujčík, scházela se u něj spousta osobností například i z Národního divadla a místu se přezdívalo Zlatá hospůdka. Z vybraných hráčů se ale nesešli všichni, domů odjeli především moravští

57 Tamtéž, zpráva ze 3. 11. 1952.

58 Tamtéž, zpráva z 12. 12. 1952.

59 ABS, Fond V/MV, Sign. V-2654, Bohumil Modrý a spol, Mapa č. 1, s. 5.

60 V ulici Na Příkopě byla Informační kancelář britského velvyslanectví.

61 Kalous J.: *Hokej jako politikum*, s. 83.

reprezentanti Vlastimil a Václav Bubníkovi, Miloslav Blažek a Vladimír Bouzek.⁶² Večerní zábavy se také neúčastnil kapitán mužstva Vladimír Zábrodský.

Během večera začali hráči vykřikovat různá protikomunistická hesla. Jednalo se například o: „*Jsou to syčáci, lumpové a lháři. My chceme být volní jako rackové a odletět, ale ty svine komunistický vědí, že bychom se nevrátili. Nechceme mít řetízky na rukou – Na režim se vyserem, na komunisty taky.*“⁶³ Uráželi i ministra informací Václava Kopeckého výrokem: „*Žádné není tak hezkej, jako Venca Kopeckej.*“⁶⁴ Ještě téhož večera byli zatčeni Václav Roziňák i Augustin Bubník. Antonínu Španingerovi se podařilo uniknout a Zlatomír Červený udeřil jednoho z agentů StB (Státní bezpečnosti) pěstí do obličeje. Během několika příštích dní pak byli zadrženi všichni další aktéři. Stanislav Konopásek vzpomíná: „*Myslel jsem si, nechytí mě v hospodě, nechají mě být. O to víc jsem byl překvapený, když k nám za deset dní dorazili po deváté ráno nějací dva chlapi a vytáhli mě z postele.*“⁶⁵ Z hokejistů účastnících se večírku byli zatčeni: Stanislav Konopásek, Augustin Bubník, Josef Stock, Vladimír Kobranov, Václav Roziňák, Antonín Španinger, Josef Jirka, Zlatomír Červený, Jiří Macelis a Přemysl Hainý. Všichni byli předvedeni na tzv. Čtyřku (sídlo StB). Do této chvíle se dá hovořit o „běžné praxi“, kterou přinášela poúnorová doba a nový politický řád. Celý případ se stává zpolitizovaným ve chvíli, kdy do něj byl zapojen Bohumil Modrý. Ten se nejenže v hospodě tu noc nenacházel, ale ani nepatřil do týmu (ačkoliv byl původně nominován), který měl na mistrovství světa v roce 1950 odjet. Přesto ho 24. března 1950 zatkl, tedy celých 11 dní poté, co se událost v hospodě u Herclíků odehrála.⁶⁶ Svalit vinu za „organizaci celé akce“ na tohoto brankáře se režimu velice hodilo. Bohumil Modrý totiž představoval velice schopného organizátora, který uměl dobře anglicky, měl spoustu kontaktů v zahraničí, a byl vystudovaným stavebním inženýrem. Jako hlava celého „spiknutí proti režimu“ dával více smyslu než například mladý 21letý Augustin Bubník, který se vyučil řezníkem.⁶⁷

Hokejisté byli vyslýcháni v tzv. Domečku na Hradčanech. Hlavním vyšetřovatelem se stal kapitán František Pergl, který byl známý tím, že se neštítel násilí ani „tvrdých metod“. Vladimír Kobranov v jednom z rozhovorů vzpomínal: „*Prováděli s námi neuvěřitelné věci, někdy byly noci, že nevím, co se dělo, čas byl ohraničen jenom světlem, tmou a vyzváněním Lorety. Tenkrát jsem skutečně myslel, že to nevydržím, že je prostě konec.*“⁶⁸ Antonín Španinger vzpomínal na jednu z forem trestu: „*Tři dny a tři noci světlo. Chodit dokola. Kavalec jsem musel vynadat na chodbu. Bez jídla, beze všeho, tři dny a tři noci jsem musel chodit dokola. Každou hodinu se otevřely dveře. Kliky, dřepy.*“⁶⁹ Hokejisté skončili také na Pankráci nebo v Bartolomějské

62 Škutina, V. – Bakalář, R.: *Ztracená léta*, s. 73.

63 ABS, Fond V/MV, Sign. V-2654, Bohumil Modrý a spol., Mapa č. 1, s. 5.

64 Macků, J.: *Zapřené generace*, s. 213–214.

65 Lukšů, D. – Palán, A.: *Stanislav Konopásek*, s. 152.

66 Škutina, V. – Bakalář, R.: *Ztracená léta*, s. 86.

67 Macků, J.: *Zapřené generace*, s. 225–226.

68 Tamtéž, s. 218–219.

69 Rozhovor s Antonínem Španingerem. Dostupné z: <<https://www.pametnaroda.cz/cs/spaninger-antonin-20071021-0>> citováno 19. 9. 2021.

na Čtyřce. Po tomto násilném vyslýchání se spousta lidí pravidelně přiznávala k věcem, které ani nespáchala, vynucené přiznání se však stále počítalo jako přiznání.⁷⁰

Hráčům neprospělo ani tajné hlasování o emigraci z prosince roku 1948, kdy se tým nacházel ve Švýcarsku, o kterém se vyšetřovatelé dozvěděli. Hráči se v této zemi setkali s už tehdy známými migranty, jako byli Jaromír Citta nebo slavný hokejista Josef Maleček. Především tito dva plánovali utvořit exilové hokejové mužstvo, a hráči tak hlasovali, zda chtějí zůstat v zahraničí, nebo se vrátit. V hlasování vyhrál návrat do Československa. Nevrátili se však všichni, ve Švýcarsku zůstal bratr kapitána mužstva Vladimíra Zábrodského Oldřich Zábrodský a obránce Miroslav Sláma.

Během samotného vyšetřování se nejdříve ukázalo několik komplikací, které neumožňovaly sestavit dostatečné obvinění pro vykonstruovaný proces. Problémem byl hlavně „nedostatek důkazů“. Ačkoliv Augustin Bubník i Bohumil Modrý se znali s americkým kapitánem Bowem z American Permitt Office, jedno hanobení režimu v opilosti a tajné hlasování o emigraci (kde byla přítomna pouze polovina obžalovaných) nestačilo k tomu, aby vznikl rozsáhlý soudní proces. Hokejisté tak strávili poměrně dlouhou dobu ve věznicích. Režim ale dokázal tyto problémy „zdárně překonat“. Sílu svého politického postavení prokázal ministr vnitra Václav Nosek, od něž se zachovaly instrukce pro člena aparátu KSČ Karla Švába: „*Ve věci zatčených hokejistů sděluje s. Nosek, že za žádných okolností nemají být propuštěni, naopak nechat celou záležitost co nejpřísněji vyšetřit, rozšířit trestní oznámení na hostinského a na všechny ostatní účastníky. Pozatýkat všechny proviněné a co nejpřísněji potrestat.*“⁷¹ Všichni vězňení hráči se brzy dostali do pankrácké věznice, kde stále čekali na vyřešení svého případu. Mezitím probíhala další vlna vyšetřování a výslechů, nikoliv však hokejistů, ale například manželky Bohumila Modrého Eriky Modré nebo vězně Františka Kokošíka. Ten si v době procesu odpykával dvouletý trest a během výslechů nahlásil, že měl údajně dostat rodinu Modrých za hranice Československa, i když Bohumil Modrý nakonec od přechodu hranice upustil.

Konečně dorazilo obvinění, které bylo dostatečně silné, aby mohly přijít „skutečné“ tresty. Sportovci sami už během vyslýchání zjistili, že obvinění nejsou pouze za opilecké hanobení, ale z vážných trestných činů. Ze spisu ohledně podstaty obvinění z 20. července 1950: „[...] *že finančně na tom byli mnohem lépe než ostatní pracující, ale hlavně měli určité možnosti ještě okrádat republiku, kterou však při tom sprostým způsobem hanobili. Z protokolů některých osob je jasné, že chtěli s určitostí zůstat v některém ze západních kapitalistických států. Chtěli tak učinit především se ziskuchtivosti i z nenávisti k lidově demokratickému zřízení.*“⁷² Na hráče se pak jednotlivě použilo velké množství dalších informací. Například u Zlatka Červeného, že vezl kabát Oldřichu Zábrodskému, který už byl rok v emigraci. Václavu Roziňákovi přitížilo, že během tajného hlasování o emigraci hlasoval pro emigraci. Stanislavu Konopáskovi bylo vyčteno, že za hranice převážel prsten v hodnotě 60 000 Kčs a poté část zisku odevzdal jeho původnímu majiteli.⁷³ Jiřímu Macelisi bylo vytkáno,

70 Kaplan, K. – Paleček, P.: *Komunistický režim*, s. 184–185.

71 Kalous, J.: *Hokej jako politikum*, s. 84.

72 ABS, Fond VMV, Sign. V-2654, Bohumil Modrý a spol, Mapa č. 1, s. 6.

73 Tamtéž, s. 13.

že převážel 6 anglických liber synovi zaměstnance obchodních domů v Českých Budějovicích, který byl v emigraci.⁷⁴ Hráči se tak skutečně několika trestných činů podle tehdejšího práva dopustili, a i takové – z dnešního pohledu – malichernosti zazněly v jejich obvinění a stačily k tomu, aby každý z nich obdržel trest.

Závěrečná obvinění zněla špionáž, úmysl emigrovat, pašování kontrabandu, hanobení hlavy státu, přečin pobuřování proti republice a další. Všechny obžalované v závěru odsoudili s tím, že okrádali republiku a hanobili lidově demokratické zřízení. Dne 29. září 1950 vrchní státní žalobce podal souhrnnou žalobu pro všech dvanáct obviněných. Mírnější tresty navrhoval pro hráče Zlatka Červeného, Přemysla Hainého, Antonína Španingera, Josefa Jirku, Jiřího Macelise a hospodského Mojmíra Ujčíka. Přísnější tresty do pětadvaceti let vězení byly navrženy Augustinu Buníkovi, Vladimíru Kobranovovi, Stanislavu Konopáskovi, Bohumilu Modrému a Václavu Roziňákovi.⁷⁵

Samotný soudní proces s hokejisty trval dva dny, soudu předsedal doktor Karel Kruk. Rychlost přelíčení je snadno vysvětlitelná, prokuratura totiž neuznala za vhodné, aby se do síně dostavili svědci, kteří by vypověděli ve prospěch obžalovaných. Bohužel, i kdyby byli povoleni, hokejisté žádné neměli. Vycházelo se tak především ze spisů, které vznikly během vyšetřování. Celé slyšení proběhlo za zavřenými dveřmi, veřejnost tedy nevěděla, jak to s jejich oblíbenými hráči dopadne. Závěr soudního procesu byl jasný – všichni obvinění byli uznáni vinnými. Bohumil Modrý dostal nejvíce – 15 let a peněžitý trest 20 tisíc korun. Augustin Bubník 14 let a peněžitý trest 20 tisíc korun, Stanislav Konopásek 12 let a peněžitý trest 20 tisíc korun, Vladimír Kobranov 10 let a peněžitý trest 10 tisíc korun, Václav Roziňák 10 let a peněžitý trest 10 tisíc korun, Josef Jirka 6 let a peněžitý trest 10 tisíc korun, Zlatko Červený 3 roky a peněžitý trest 15 tisíc korun, Mojmír Ujčík 3 roky a peněžitý trest 20 tisíc korun, Jiří Macelis 2 roky a peněžitý trest 15 tisíc korun, Přemysl Hainý 1 rok a peněžitý trest 10 tisíc korun a Antonín Španinger a Josef Stock oba 8 měsíců a peněžitý trest 5 tisíc korun.⁷⁶

Nad soudním procesem se ale vznáší několik otázek. Například jak je možné, že se obvinění vyhnulo Vladimíru Zábrodskému, kapitánovi národního týmu, který byl navíc během celého procesu předvolán pouze k jednomu výslechu? Ten byl poté používán jako forma psychologického nátlaku na ostatní hráče, kteří nevěděli, co kapitán skutečně vypověděl. Nicméně pokud byl ve spisech uveden například převoz kabátu pro jeho bratra Oldřicha Zábrodského, je skutečně k zamyšlení, jak je možné, že se tato skutečnost samotného Vladimíra Zábrodského nijak nedotkla.

Kvůli emigraci blízkých bylo trestáno hned několik hokejistů. Například když emigroval bývalý hráč Stadionu Podolí Václav Roubík, byl jeho bratr Antonín Roubík (také hráč Stadionu Podolí) zatčen a za údajnou protistátní činnost odsouzen na 16 let.⁷⁷ František Tikal po emigraci otce a bratra Zdeňka Tikala nesměl reprezentovat a tento „kaz“ se mu objevoval v hodnocení pravidelně, např. v roce 1953: „*Hráče Tikala z edd.*

74 Tamtéž, s. 15.

75 Škutina, V. – Bakalář, P.: *Ztracená léta*, s. 110.

76 Tamtéž, s. 120.

77 Macků, J.: *Zapřené generace*, s. 252.

*LH Spartaku Sokolovo Praha nedoporučuje SVTVS pro reprezentaci vzhledem k tomu, že jeho otec i bratr žijí v nepřátelské cizině a rovněž, že jeho osobní život nebyl dosud spořádaný. SVTVS doporučí vedení armádní tělovýchovy..., aby mu byla věnována zvýšená výchovná péče a aby mu bylo umožněno aktivně hrát LH v některém PDA.*⁷⁸ Poprvé tak reprezentoval na vrcholné akci až v roce 1957.

Vladimír Zábrodský sám vzpomínal: „Čekal jsem, že si přijdou i pro mě. Asi za týden skutečně jednoho večera přišli. Byl jsem ovšem zrovna na schůzi. Podívali se na manželku, viděli, že je silně v jiném stavu, a zase odjeli. Moje žena byla přesně na rozpadnutí, rodit měla v nejbližších dnech, Vladimírek přišel na svět prvního dubna. Nevím, co by se stalo, kdybych byl doma já. Jestli by mě odvezli, jestli by si mě tam nechali... Nevím.“⁷⁹ Zábrodský vinil právě Augustina Bubníka z toho, že byla vina nakonec svalena i na brankáře Bohumila Modrého, který během svého výslechu údajně udal své spoluhráče. Druhou možností samozřejmě je, že celou akci a své spoluhráče včetně tajného hlasování z roku 1948 o emigraci nahlásil on sám, a výtržnosti v hospůdce byly pouhým spouštěčem.

Plné tresty si přesto odseděli jenom někteří z hráčů, po amnestii v roce 1955 byl propuštěn i zbytek odsouzených, nicméně v reprezentaci už žádný z nich nenastoupil. V zahraničí se později prosadil například Augustin Bubník, který se jako trenér stal i členem Síně slávy finského hokeje. Václav Roziňák v roce 1968 emigroval do Švýcarska, stejně tak Vladimír Kobranov. Přemysl Hainý působil ve Švýcarsku, Jugoslávii nebo Slovinsku. Nejvíce doplatil na trest brankář Bohumil Modrý, ten byl vězněn v Jáchymově, kde byl bez ochrany vystaven radioaktivnímu záření. Po propuštění onemocněl a zemřel v pouhých 46 letech.⁸⁰

Celý soudní proces demonstruje, jak byl nový režim na začátku 50. let odhodlaný vypořádat se s možnými záškodníky. Justiční spor s hokejisty nebyl ojedinělým případem, bylo jich více. Proces s hokejovými mistry světa patří ale mezi nejvýznamnější procesy postavené na obvinění z přípravy hromadného odchodu do emigrace.⁸¹ Ačkoliv obava z útěku sportovců byla nejspíš reálná, tak se soudní proces s hokejisty dá zařadit jen k aspektům zkoumané doby. Pro odsouzené však musel mít rozsudek obzvlášť hořkou pachuť, protože sport by měl zůstat vždy apolitický a netknutý. Což v Československu bohužel nebyl, při prvních známkách nesvobody se rozhodli slavní hokejisté jako Jaroslav Drobný, Zdeněk Marek nebo Josef Maleček k emigraci. A i když působili v zahraničí, stále dokázali působit na své fanoušky v Československu. Například pomocí Rádia Svobodná Evropa, Hlasu Ameriky nebo exilových časopisů.⁸² Režim tak ze strachu z emigrace sportovců začal na zahraniční výjezdy posílat školené agenty.

78 NA, SVTVS, karton 53, Lední hokej disciplinární 1953/1954, zpráva z 21. 10. 1953.

79 Lukšů, D. – Palán, A.: *Vladimír Zábrodský*, s. 218.

80 Síně slávy českého hokeje, [sinslavycslh.cz](http://www.sinslavycslh.cz), Dostupné z: < <http://www.sinslavycslh.cz/bohumil-modry.html> > citováno 12. 5. 2022.

81 Kaplan K. – Paleček, P.: *Komunistický režim*, s. 120.

82 Rokoský, J.: *Emigrace sportovců*, s. 162.

Důsledky procesu z roku 1950

Po soudním procesu s hokejisty se změnilo úplně vše. Kauza Modrý měla dozvuk i následující rok, kdy tým neodcestoval na Mistrovství světa v hokeji 1951. Odjet ani nemusel, turnaj se měl pořádat v Československu, které ale nakonec svoji účast odvolalo a šampionát se přemístil do Francie. Tento rok se formovala nová reprezentace, kde bylo zkoušeno neuvěřitelných 73 hráčů z 28 různých družstev, včetně klubů z nižších soutěží.⁸³ Nejen, že se hledaly nejnovější mladé talenty, ale zároveň bylo nutno ukázat, že Československo si stojí za svým novým politickým zřízením. Místo toho, aby vybrané mužstvo odcestovalo na světový šampionát, jeli hráči odehrát několik zápasů s formujícím se týmem Sovětského svazu. Celek ani jednou nezvítězil, ale tímto připravoval budoucího světového hokejového lídra do akce.

Na mezinárodní turnaj se vrátilo nové družstvo až na olympijské hry v roce 1952, které se konaly v Norsku, jichž se ještě neúčastnil Sovětský svaz. Přesto Československo turnaj nezvládlo a skončilo na čtvrtém místě. Mužstvu chyběl především kvalitní brankář, počítalo se, že volba padne na Jozefa Záhorského. Tomu ale před hrami emigrovala přítelkyně a bylo rozhodnuto, že hráč na olympijské hry neodjede. Jozef Záhorský již poté nikdy nereprezentoval.⁸⁴

Politika v 50. letech silně zasáhla Československý národní výběr ještě jednou, a to hned na Mistrovství světa v roce 1953 konaného ve Švýcarsku. Turnaje se neúčastnily zámořské týmy, ani Finsko nebo Norsko, ale pouze mužstva Švýcarska, Švédska, Západního Německa a Československa. Uspěť na šampionátu nemělo být nic složitějšího a medaile byla víceméně jasná. Jenomže se hrálo ve „špatném období“ od 7. do 15. března 1953. Pátého března, tedy dva dny před turnajem, zemřel Josif Stalin. Hokejisté tak museli reprezentovat socialistické státy tzv. tábor míru, zemi lidové milice.⁸⁵ O 9 dní později tedy 14. března 1953 se hráči dozvěděli o smrti československého prezidenta Klementa Gottwalda a řešení bylo následující: *„Přednosta úřadu spěchal ihned do hotelu, kde bydlelo čl. hokejové mužstvo a dohodl se s vedením na následujících opatřeních: 1) mužstvo okamžitě zanechá dalších zápasů a vrátí se do Prahy 2) vedoucí výpravy učiní za tím účelem prohlášení kompetentním místům švýcarským a odjezd čl. mužstva zdůvodní... Před osmou hodinou dostavil se předseda krajského spolku Josef Strnad... Po příchodu hokejistů promluvil generální konzul o zásluhách prezidenta Klementa Gottwalda... Všem bylo jasné, že se celá výprava musí vrátit zpět do Prahy, aby sdílela dny smutku společně se svými lidmi.“*⁸⁶ Neuvěřitelné se stalo skutečností a československý tým z turnaje odjel a byl tedy diskvalifikován. Nicméně strach a obavy z možných následků v čerstvém stínu toho, co se stalo s mistry světa z roku 1949, nejspíš přiměly hráče mlčet a nedělat problémy.

83 Jenšík, M.: *Zlatá kniha*, s. 228.

84 Kalous, J.: *Hokej jako politikum*, s. 78.

85 Halla, J.: *Nedohrané mistrovství*, s. 256.

86 Tamtéž, s. 258.

Stálá přítomnost dohlížejících a zahraniční cesty

Na všechny turnaje hráči odjížděli se speciálně vycvičenými agenty Státní bezpečnosti. Pro jejich přidělení byl podstatný počet sportovců, druh zahraniční akce (v případě hokeje se řešilo, jestli se jedná o běžný zahraniční zájezd, mistrovství světa nebo olympijské hry), jak dlouhý pobyt bude a především místo, kam výprava cestovala. V 50. letech se do zámoří necestovalo, ale „strach“ budilo například Švédsko, do kterého emigroval Zdeněk Marek v roce 1949, nebo Švýcarsko, kam emigrovalo několik československých hokejistů. Ohled se bral také na to, zda toto uskupení vyjíždí poprvé, nebo zda vyjíždí pravidelně. Samozřejmě ti, kteří vyjížděli poprvé, byli přísněji kontrolováni. Většinou se počítalo s jedním agentem na osm lidí.⁸⁷ Agenti nebyli oficiálně vysíláni jako „hlídači“, ale jako členové výpravy, zpravidla se jednalo o filmaře nebo novináře. Jejich hlavními úkoly bylo:

- 1) zabránovat emigraci hráčů,
- 2) zabránovat nekontrolovatelným stykům sportovců s cizinci, především emigranty,
- 3) dbát na řádnou reprezentaci Československa,
- 4) vytipovávat vhodné cizince k možné spolupráci,
- 5) provádět jiné operativní úkony podle požadavků jiných součástí MV (např. schůzky, schránky, kontakty apod.),
- 6) plnit dobře legalizační funkci.⁸⁸

Po každé takové výpravě vytvořil agent zprávu, která se odevzdávala ministerstvu vnitra.

Přítomnost státního příslušníka se těžko utajovala. Sportovci si většinou byli jistí tím, kteří členové výpravy jsou členy tajné policie. Zprvu však agenti svou činnost nevykonávali nijak důsledně, například v roce 1949 Zdeněk Marek emigroval po zlatém mistrovství světa, které se konalo ve Švédsku, bez „větších“ problémů. Jak sám v jednom z rozhovorů vzpomínal: *„Když jsme byli ve Švédsku, tak tam s námi byli další dva muži, kteří měli na starosti hlídat tým. Nevěděli nic o hokeji, měli nás jen hlídat. Vyhráli jsme šampionát a měli jsme gala večeri. Seděl sem vedle manažera týmu a ten mi řekl: ‚Hej Marku dojde nahoru a dones mi zpátky pas.‘ Protože, jsem si ho půjčil den předtím pod záminkou, že jsem si chtěl rozměnit nějaké švédské peníze nebo něco, tak mi ho nechal. Tak sem řekl dobře a šel sem nahoru do schodů. Jedna z pokojských schovala můj kufř, a tak sem šel dolů do lobby. V lobby byli dva muži, jejichž práce byla dohlížet na tým. Ti mě viděli a říkají: ‚Hej, Marku, kam jdeš? Budeme brzo odjíždět.‘ Tak jim říkám: ‚Hele potkal sem krásnou dívku, mladou dívku a chtěl bych se s ní rozloučit, než budeme odjíždět.‘ Na to mi oni řekli: ‚Dobře, ale nezapomeň se vrátit.‘ Já jsem se ale zapomněl vrátit, a tak jsem zůstal ve Švédsku.“*⁸⁹ V jeho případě je vidět prvotní nedbalost státních složek, které se mu dostatečně nevěnovaly a poskytly mu značný prostor k tomu, aby z týmu jednoduše zmizel.

Emigraci se přesto podařilo během 50. let omezit a od roku 1953 začalo platit speciální pravidlo korigující cesty do zahraničí. V oblasti sportu a tělesné výchovy rozhodoval

87 Rokoský, J.: *Emigrace sportovců*, s. 132.

88 Tamtéž, s. 133–134.

89 Velinger, Jan: *Zdeněk Marek – 1949 ice hockey world champion who escaped to the west*, Dostupné z: < <https://english.radio.cz/zdenek-marek-1949-ice-hockey-world-champion-who-escaped-west-8621871> > citováno 21. 9. 2021.

o výběru sportovců předseda SVTVS. Návrh těchto sportovců se posílal na tři místa. 1) ministerstvu vnitra, 2) ministerstvu financí a 3) příslušnému oddělení ÚV KSČ. Tyto orgány poté sdělily své stanovisko předsedovi SVTVS. Ministerstvo vnitra své stanovisko oznamovalo bez odůvodnění. V případě nesouhlasu s cestou nebo návštěvou zasílalo své vyjádření přímo předsedovi vlády. Následně byl návrh předkládán ministru zahraničních věcí a předsednictvu vlády s úplným odůvodněním naléhavosti cesty nebo návštěvy s kompletním vyčíslením finančních nákladů (zvláště v Kčs a zvláště na náklady devizové).⁹⁰

Ministerstvo zahraničních věcí kontrolovalo nejen sportovní výjezdy, ale i kulturní styky se všemi ostatními lidově demokratickými státy. Finanční stránku řešilo ministerstvo financí s ministerstvem zahraničních věcí. Změna přišla v roce 1956, kdy SVTVS musel řešit úpravu ohledně zahraničních styků. Československo bylo totiž součástí několika dalších sportovních federací jako například Mezinárodní fotbalové federace nebo Mezinárodního olympijského výboru. Stát jako člen těchto organizací musel vysílat více svých zástupců, aby se na jejich chodu mohl podílet. Množství zahraničních cest do zemí mimo východní blok tak narostlo.

Změna se týkala především komunikace a styků s úřady západních kapitalistických zemí. Požadavek zněl přesně: *„Vzhledem ke zvláštní povaze tělesné výchovy a sportu je přístupný přímý styk Státního výboru pro tělesnou výchovu a sport za sportovní sekce se zahraničními mezinárodními federacemi a jejich členskými svazy a složkami v kapitalistických zemích, nejde-li o záležitosti zásadního politického významu.“*⁹¹

Uvolnilo se tak cestování především do východního bloku, kam nebylo nutné mít tolik povolení k zahraniční cestě. Všechny výjezdy do ciziny byly navíc plánovány s dostatečným předstihem a uskutečňovaly se podle jednotného pololetního plánu. Za veškeré náklady odpovídal ministr financí. Nejen cestující ze země ale museli mít povolení, i návštěvy do Československa musely být pravidelně schvalovány ministrem zahraničních věcí, který tak pomáhal řídit veškeré vztahy se zeměmi mimo východní blok.

Modelový příklad kontroly z Mistrovství světa v hokeji 1954 konaného ve Švédsku

Na základě předchozích ukázek nesvobody a toho, pod jakou kontrolou se hokejisté jako sportovci nacházeli, bude nyní v příspěvku ukázán modelový příklad z Mistrovství světa z roku 1954. Na něm bude názorně představeno, jak se zpracovávaly všechny události, které se během samotného turnaje staly vyjma sportovních, jakými je hodnocení zápasů.

Z prvního hlášení z Mistrovství světa v roce 1954 od vedoucího zájezdu Josefa Matějky se dozvídáme, že reprezentanti odletěli ve dvou letadlech, v prvním letadle se nacházelo sedmnáct nominovaných hráčů a vedoucí výpravy Josef Matějka. V druhém letadle byl technický vedoucí František Rajman, trenéři Vladislav Bouzek a Jiří Anton, lékař Václav Houbal, redaktor Dr. Karel Bureš, dva rozhodčí, čtyři muži, kteří byli vedeni v záznamu

90 NA, SVTVS, k. 46, Tajné spisy, příkaz o změně pravidel cestování, usnesení z 10. 11. 1953.

91 Tamtéž, zpráva z 25. 4. 1956.

jako hlasatelé a členové ministerstva zahraničních věcí, jednalo se o Galu, Zouhara, Bartoně a Hampejse. Československá reprezentace byla ubytována v hotelu Malmen, ve kterém zůstávaly všechny týmy, které se účastnily šampionátu, mimo domácího švédského. V noci dohled nad hráči převzali členové realizačního týmu.⁹² Na kontrolu chodil každé ráno technický vedoucí František Rajman, aby se ujistil, že jsou již všichni hráči vzhůru. Každý večer se poté scházelo celé vedení zájezdu a hodnotilo uplynulý den. První den se například shodli, že podávaná strava není pro hráče dostatečná a jelikož vedení turnaje odmítalo zvýšit československým hokejistům porce, jídlo se začalo objednávat extra.⁹³

Naše delegace se také setkala se sovětskou. Pro sovětské hokejisty se jednalo o první světový turnaj, a bylo tak nutné je řádně přivítat. Na této schůzce bylo dohodnuto, že Československo podpoří Sovětský svaz jako žadatele o pořádání turnaje na rok 1957. Hráči se také setkali s velvyslancem ve Švédsku, kterým byl Otto Klička. Ten se po celou dobu šampionátu scházel s hokejisty i s vedením. Vyslanec dal hráčům pomeranče, čokoládu, cigarety a věnoval jim svůj čas, kdy si s nimi povídal o zaměstnání, rodinném životě, jejich přáních i zda v týmu nejsou nějaké rozpory.⁹⁴ Kromě těchto zřejmě „důležitých záležitostí“ ve zprávě najdeme i pečlivé rozpisy chyb, kterých se českoslovenští reprezentanti v turnaji dopustili během zápasů.

Ve zprávě jsou rozebrány zápasy například se SRN, Finskem, Norskem nebo Kanadou, jejíž vítězství bylo dáno na vrub brankáři Janu Richterovi, který během první třetiny obdržel tři branky a musel být střídán. Před zápasem se Švédskem se uskutečnila ještě porada se sovětskou delegací, kde se projednávala strategie švédského týmu a jak proti ní zahrát. Sovětské hokejisty totiž případně čekali jako možný soupeř po další československé porážce právě Švédi, kteří měli za zápas se Sovětským svazem inkasovat neuvěřitelných 130 000 švédských korun.⁹⁵

O chování hráčů se podávala ještě jedna zpráva. Vystupování hokejistů v ní bylo velice silně kritizováno, bylo mu vytkáno nedostatečné vnitřní přesvědčení. Ze zprávy: „*Přesvědčil jsem se, že jsou to jenom hráči, o nějaké ideologické výchově se nedá vůbec mluvit. Jsou vůči politickému dění úplně pasivní. Je to nejlepší doklad toho, jaká péče a výchova je věnována hráčům v klubech. Namísto výchovy se jim promíjejí všechny přestupky, nikdo se nestará, jak žijí, s kým se stýkají a v jaké společnosti se pohybují. Kázeň je uvolněná a ukázněné mužstvo je první předpoklad pro docílený úspěch. ... Pospíšil nepatří do národního mužstva, alespoň do té doby, dokud se nepřevychová. Ve hře nebyl nijak vynikající, ale za to měl tím větší zájem o ženy.*“⁹⁶

V závěru zprávy je znovu zkritizována celá hráčská výprava, ale pochválen trenér Vladimír Bouzek, který sám poté přiložil několik návrhů, jak zlepšit československou hru. Nepřekvapivě je kladen důraz na to, aby se zvýšila ideologická výchova u reprezentantů. Mají se vyřadit hráči, kteří se příliš neosvědčili (na MS ani OH se už poté neobjevili Miroslav Nový nebo Miloslav Ošmera) a reprezentaci posílit především o vojáky. Také je

92 Panovaly obavy, že by se hokejisté v noci mohli pokusit hotel opustit a utéct. V případě této zahraniční cesty se jedná o kontroly především od hlasatelů ministerstva zahraničních věcí Galu, Zouhara, Bartoně a Hampejse.

93 NA, fond SVTVS, k. 53, Hodnocení Mistrovství světa ve Stockholmu 1954, zpráva vedoucího Matějky.

94 Tamtéž.

95 Tamtéž. Mělo se jednat o údajnou odměnu od švédské vlády za případné vítězství na turnaji.

96 NA, fond SVTVS, k. 53, Hodnocení Mistrovství světa ve Stockholmu 1954, zpráva vedoucího Matějky.

zmíněno, že se trenéři nesmí bát vyřazovat hráče, u kterých se projevuje ono „primadonství“. Všude je nutno posílat technického vedoucího, přezkoumat stavy všech hráčů, a to zvláště zda jsou se sportem schopni koordinovat práci či studium (Bronislav Danda byl údajně vyhozen ze studií právě kvůli reprezentaci Československa).⁹⁷ Tyto informace byly podány vedoucím výpravy Matějkou.

Dodatek ke zprávě přikládal technický vedoucí František Rajman. Ten si stěžoval na jednu menší aféru s novináři, která byla poté v poklidu vyřešena. Daleko větší problém nastal, když se na šampionátu objevil imigrant Josef Maleček, který se chtěl setkat s reprezentačními hráči, což mu nakonec bylo dovoleno.⁹⁸ Emigrant poté navštěvoval hráče po celou dobu šampionátu, kdy debatoval o technice hry a jejich nedostacích a radil, jak proti dalším soupeřům hrát. S Josefem Malečkem se nejvíce znal Vladimír Zábrodský, který po jednom z rozhovorů s ním uvedl, že by se Maleček rád vrátil do Československa.⁹⁹ Také je zmíněno, že hokejisty nijak k emigraci nepřemlouval.

Dále se dozvíme, že hráč Miroslav Nový měl stále problémy s trenéry Vladimírem Bouzkem i Jiřím Antonem. Zvláštní narážka se objevila u Vladimíra Zábrodského, který byl jako hvězda československého ledního hokeje a jediný hrající reprezentant z Mistrovství světa 1949 pod tlakem novinářů, reportérů a filmařů, a jak sám František Rajman zmínil: „*ocital (se) v roli z minulých let.*“¹⁰⁰ Celkově byl ale Vladimír Zábrodský chválen, jak velkou proměnu směrem k režimu prodělal. Největší stížnost přišla na výše zmíněného Miloslava Pospíšila, který si stále stěžoval, že je jako ve školce, že má málo volna a je zvyklý na pravidelný pohlavní život. Podle závěrečné zprávy toto chování ilustruje jeho morální úroveň.¹⁰¹

Během poslední noci na turnaji nastaly obrovské problémy s kázní. Ze zprávy technického vedoucího se dozvídáme: „*Přišel však Zouhar a Vrba a hlásili, že hráč Vlastimil Bubník je opilý u Malečka v pokoji, a že tam nikoho nechtěli pustit. ... Použili jsme Zábrodského, který se s Malečkem nejlépe zná, aby se jen tak Malečka optal, není-li tam u něho Bouzek, že ho potřebujeme k poradě. Maleček mu odpověděl: Bouzek zde není, ale dám Ti někoho jiného a v telefonu se ozval Bubník. ... Protože jsme nemohli vědět, o čem tam Bubník s Malečkem jednal, nařídil jsem hlídky*

97 Tamtéž.

98 NA, fond SVTVS, k. 53, Hodnocení Mistrovství světa ve Stockholmu 1954, dodatková zpráva technického vedoucího Františka Rajmana a závěrečná zpráva vedoucího Matějky. Technický vedoucí zájezdu František Rajman a vedoucí Matějka se ve svých závěrečných zprávách shodně vyjádřili, že se Josefu Malečkovi a jeho styku s hráči nedalo zabránit, protože bydlel ve stejném hotelu jako hokejisté. Z důvodu lepšího dohledu nad emigrantem mu dovolili odjet jedním autobusem s týmem na stadion, aby tak zabránili jeho tajným schůzkám s hráči a neohrozili celistvost mužstva. Dovolili mu tak i jednou jet s nimi a týmem autobusem na stadion, z důvodu lepšího dohledu nad emigrantem, aby neohrozili celistvost týmu a zabránili tak případným tajným schůzkám hráčů s emigrantem. Dle zpráv se Josef Maleček choval velice slušně, neangažoval se politicky a dával spoustu technických hokejových rad. Navíc dle zprávy Františka Rajmana se nejednalo o první styk Josefa Malečka s hokejovou reprezentací (setkal se s ní již dříve ve Švýcarsku). Josef Maleček byl ale i tak během poslední noci hlídán Zouharem, zda pobývá na pokoji a neposkytuje československým hokejistům prostor k emigraci.

99 NA, fond SVTVS, k. 53, Hodnocení Mistrovství světa ve Stockholmu 1954, dodatková zpráva technického vedoucího Františka Rajmana.

100 Tamtéž.

101 Tamtéž.

do rána. O ½ 5 hod. ráno přišel Bubník k nám do pokoje a pohovořil si s Rajmanem a šel spát.“¹⁰²

V nočních hodinách také nebyl na hotelu přítomen trenér Vladimír Bouzek, který se pohádal s Vlastimilem Bubníkem a odešel do města. Hádka se údajně týkala neustálého hlídání, a že se stejně bude utvářet nové národní mužstvo. Ostatně hodnotící zpráva má ohledně Vlastimila Bubníka i jasný závěr: „V každém případě by bylo dobré více si všímat Bubníka, který je jinak dobrý hráč. Nechci jej podezřívát ze špatných úmyslů, ale zavřít se s emigrantem v pokoji a nikoho k sobě nepustit je přece jen divné, i když s námi jel domů.“¹⁰³

Technický vedoucí František Rajman si stěžoval především na morálku hráčů, na jejich malou politickou vyspělost a požadoval, aby na ni byl kladen větší důraz. V celkovém závěru zprávy je připojeno celkem dvanáct bodů doporučení, z nichž čtyři byly nesporné. Navrhnul například dát hráčům i trenérům politické školení, vybavit pracovníka sekce ledního hokeje pravomocí, která by kontrolovala politický růst reprezentantů a oddílů v přeboru republiky nebo prověřit soukromé poměry jednotlivých hráčů.¹⁰⁴

Předposlední zprávu rozdělenou do několika částí dodal trenér Vladimír Bouzek. V první se věnoval morálním hodnotám týmu, kde si stěžoval na přílišný individualismus a nedostatek týmové hry. Řešením je podle něj více proškolit ideové pracovníky, oddílové trenéry a vedoucí jednotlivých oddílů.¹⁰⁵ Dalšími třemi částmi byla stránka technická, taktická a fyzická, kdy trenér poukazuje na herní projev hráčů. Ve zbytku zprávy se opakují upozornění na nízkou bojovnost, špatné vedení, nulovou cílevědomost, primadonství a celkovou nevyspělost k tomu, aby byli hokejisté řádnými reprezentanty.

Závěrečná zpráva byla lékařská od doktora Václava Houbala. Ta jediná obsahovala pouze sportovní/zdravotní hledisko, a nikoliv politiku. Ve svém hlášení se tak zabývá zraněními hráčů, kvalitou ubytování, pitnou vodou, různorodostí stravy a velice si stěžuje na aklimatizační příznaky. Hráči mají mít podle něj i více volna, protože nejenže na stadion dojíždí těsně před prvním zápasem, ale zároveň se i vrací brzy po posledním odehraném a jejich tělo nemá žádný čas na odpočinek.¹⁰⁶

Vlastimil Bubník z celého hlášení vyšel bez potíží, naopak pro Miloslava Pospíšila to byla na světových šampionátech konečná, ačkoliv kvalitativně by na národní tým stále měl. Mistrovství světa v roce 1954 nám slouží jako perfektní ukazatel systémů omezení svobody a kontrol, které tehdy panovaly na zahraničních reprezentačních výjezdech. Je také vidět, že všichni hlasatelé i technický pracovník byli připraveni kdykoliv zasáhnout. Nutno podotknout, že závěrečná zpráva z roku 1954 skutečně „otřásla“ československým hokejem a vytvořila i lepší cestu k odbornějšímu trénování.

Tento problém měl poté vyřešit Institut pro tělesnou výchovu a sport, který byl založen v roce 1953, protože v Československu neexistoval sdružovací institut pro budoucí sportovní trenéry.¹⁰⁷ Ředitelem trenérské školy, která spadala pod tento institut, byl jme-

102 Tamtéž.

103 Tamtéž.

104 NA, SVTVS, k. 53, Hodnocení Mistrovství světa ve Stockholmu 1954, dodatková zpráva technického vedoucího Františka Rajmana.

105 Tamtéž, dodatková zpráva trenéra Vladimíra Bouzka.

106 Tamtéž, dodatková zpráva lékaře národního týmu Václava Houbala.

107 NA, fond SVTVS, k. 40, Kádrové oddělení, návrh na zřízení Institutu tělesné výchovy a sportu.

nován profesor Vladimír Kostka z Tyršova ústavu, tedy osobnost, která nakonec pozvedla lední hokej zpět až ke světovému zlatu.¹⁰⁸

Závěr

Československý hokej prošel stejně jako celá země v 50. letech 20. století značným množstvím změn, které ukázaly, jak vzácná byla svoboda a jak si ji hokejisté užívali. Příspěvek v několika ukázkách nastínil proces změn, které se projeví v celém hokejovém prostředí. Ukázal na přerod a postupné ničení tří předních týmů „předchozího zřízení“ a jejich nahrazení novými mužstvy, především těmi armádními, jakým byl např. ATK Praha, který od svého založení pohltil většinu mladých talentů.

Dalším významným bodem se stal nový vzor státního profesionála jakožto ideálu komunistického sportovce, tedy někoho, kdo je schopen pracovat a zároveň vykonávat svoji sportovní činnost. Ačkoliv byl tento druh atleta uměle vytvořený, tak se kompletně vymezil od profesionálního sportovce západního světa. Spolu se vznikem tohoto „statusu“ se poukázalo na fungování kádrového oddělení, jehož rozhodnutí mělo vážný dopad na životy i kariéry hráčů. Dokonce i zdravotní prohlídky v systému hrály svou roli. Lékařské tajemství se v těchto případech nezachovávalo a bylo používáno pro kárné či disciplinární účely. Na případě Stanislava Bábka je ukázáno, pod jakým drobnohledem se hokejisté v běžném životě nalézali i ze strany např. spolupracovníků.

Zvláštní místo v příspěvku má soudní proces s hokejisty z roku 1950, který je stále považován za největší kauzu v historii československého ledního hokeje. Nejenže rozsudek zničil skoro celou jednu hokejovou generaci, ale ve svém důsledku také znemožnil přirozený proces postupného předávání zkušeností mezi staršími a mladšími hráči. Jako důkaz berme fakt, že zlatý úspěch se dostavil na světovém šampionátu až v roce 1972, tedy neuvěřitelných 23 let poté, co komunisté značnou část zlatého týmu z roku 1949 obvinili a uvěznil.

Mezinárodní cesty pod kontrolou bezpečnostních složek se pak staly pouhým vrcholem všeho, co bylo reprezentantům odebráno či upřeno. Minimální svoboda i během zahraničních výjezdů často po náročné sezóně zapříčiňovala jenom vyšší únavu a větší nespokojenost. Navíc se do reprezentace nedostávali ani ti nejlepší hráči, ale většinou ti s nejlepším kádrovým posudkem či minimálním počtem stížností, což je v příspěvku vidět na příkladu Františka Tikala nebo Antonína Španingera. Modelový příklad nsvobody a kontrol je demonstrován na spisech a dokumentech týkajících se Mistrovství světa 1954 ve Švédsku. Zde je podrobně vidět, do jakých detailů byli hráči hlídáni během cest, jak moc byli kontrolováni a případně konfrontováni.

Závěrem je ovšem nutné také konstatovat, že lidé zodpovědní v novém politickém režimu za hokejovou reprezentaci se s problémy snažili po každém turnaji pracovat a v budoucnu se jich vyvarovat. Například založení Institutu pro tělesnou výchovu a sport pomohlo znovu vybudovat československý hokej, a ačkoliv se jednalo o několikaletý proces, nakonec přinesl své ovoce v podobě dalších sportovních úspěchů.

¹⁰⁸ Zlatý úspěch se dostavil až v roce 1972, přesto ale na něm má podíl právě profesor Vladimír Kostka, který v tuto dobu byl trenérem národního hokejového týmu.

Prameny a literatura

Prameny nevydané

Archiv bezpečnostních složek, vyšetřovací spisy – centrála, spis. č. V/MV, Sign.: V-2654 MV, Bohumil Modrý a spol.

Národní archiv, fond Státní výbor pro tělesnou výchovu a sport.

Národní muzeum, fond Lední hokej 1906–2013.

Státní oblastní archiv Praha, fond Balounkova sokolská župa ledního hokeje 1942–1949.

Periodika

Rudé právo, ročník 34, číslo 36, 8. 3. 1954.

Stloukalová, Brigita. *Profesionalismus a amatérismus v zrcadle socialistického sportu*. In: *Tělesná kultura*, 2018, č. 1.

Literatura

Bukač, Luděk – Suchan, František: *Luděk Bukač: moje hokejové století: autobiografie.*, Brno 2018.

Gut, Karel – Prchal, Jaroslav: *100 let českého hokeje*, Praha 2008.

Halla, Josef: *Nedohrané mistrovství světa v ledním hokeji 1953 aneb Jak politika zasahovala do sportu*. In: Jiří PETRÁŠ – Libor SVOBODA (edd.): *Osm let po válce, rok 1953 v Československu*, Praha 2014.

Jenšík, Miloslav: *Zlatá kniha ledního hokeje*, Praha 2011.

Kalous, Jan: *Hokej jako politikum. Komunistický režim a hokej 1948–1989*. In: Kalous, Jan – Kolář, František (edd.): *Sport v komunistickém Československu 1945–1989*, Praha 2015.

Kaplan, Karel – Paleček, Pavel: *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, Praha 2008.

Kostka, Vladimír – Závodský, Zdeněk: *Lední hokej mládeže*, Praha 1963.

Lukšů, David – Palán, Aleš.: *Stanislav Konopásek – Hráč, který přežil*, Praha 2007.

Lukšů, David – Palán, Aleš.: *Vladimír Zábrodský Skutečný příběh hokejové legendy*, Praha 2010.

Macků, Jiří: *Zapřené generace – obětovaní šampioni*, Praha 2004.

Macků, Jiří: *Kauza Zábrodský – na oltáři komunismu*, Praha 2005.

Rokoský, Jaroslav: *Emigrace sportovců v období komunistického režimu 1948–1989*. In: Kalous, Jan – Kolář, František (edd.), *Sport v komunistickém Československu 1945–1989*, Praha 2015.

Stránský, Jiří: *HC Slavia Praha 120 let nejstaršího klubu*, Praha 2021.

Škoda, Zdeněk: *Československé olympijské hnutí v letech 1948–1989*. In: Kalous, Jan – Kolář, František (edd.): *Sport v komunistickém Československu 1945–1989*, Praha 2015.

Škutina, Vladimír – Bakalář, Josef, *Ztracená léta příběh hokejového zločinu*, Pardubice 1999.

Žurman, Zdeněk: *Dukla mezi mantinely*, Naše vojsko, Praha 1981.

Internetové zdroje

History | Spengler Cup Davos (<https://www.spenglercup.ch/en/tournament/history>), cit 26-10-2022.

Španinger: Hráli jsme za Černou věž - Českobudějovický deník (https://ceskobudejovicky.denik.cz/zpravy_region/spaninger-hrali-jsme-za-cernou-vez20100210.html), cit 26-10-2022.

POHNUTÉ OSUDY: Komunisté ho poslali do uranových dolů. Brankář mistrů světa Modrý zemřel v 47 letech | Lidé | (https://www.lidovky.cz/relax/lide/pohnute-osudy-bohumil-modry-vychy-tal-tituly-mistru-sveta-za-odmenu-skoncil-ve-vezeni.A151103_200732_lide_ELE), cit 26-10-2022.

Zdenek Marek - 1949 Ice Hockey World Champion who escaped to the West, (<https://english.radio.cz/zdenek-marek-1949-ice-hockey-world-champion-who-escaped-west-8621871>), cit 26-10-2022.

187/1949 Sb. Zákon o státní péči o tělesnou výchovu a sport (zakonyprolidi.cz), cit 26-10-2022.

71/1952 Sb. Zákon o organisaci tělesné výchovy a sportu (zakonyprolidi.cz), cit 26-10-2022.

“From top to bottom” Ice hockey in Czechoslovakia in 1950s

Ice hockey in Czechoslovakia in chosen period suffer probably more than any other sports. Big wave of hockey players emigrate and trial with ice hockey players destroyed more than one gold hockey generation in Czechoslovakia. For new political regime were everything from the democratic past really dangerous and any memories of that time were destroyed. Even the legendary ice hockey team LTC Prague were slowly erased from hockey map not only in Czechoslovakia but even in all Europe.

Army teams in ice hockey league, their influence and taking young talent were just next step which were seen in Soviet union. That were not only one thing what new regime bring to ice hockey. Concept of profesional amateurs was the same. Important were show the picture how can someone from society when is all day in work and have only few traninings in week can play against professional athletes all over the world, especially against from athletes from democratic countries. In article is shown, that it was „greyzone“ but hockey players were not just amateurs.

Another thing were loyalty for new political regime. Lot of athletes emigrates after communist revolution in 1948 and regime did everything to prevent that nobody else could leave Czechoslovakia. System were that much corrupted that even great players, if they had bad personel reports they could not travel abroad. And when national hockey team travel abroad, everytime were secret services with them to control them and prevent for possible emigration of them.

It took long 23 years until Czechoslovakia ice hockey team won another World Cup in ice hockey (1972). 1950s would probably always bet he most complicated times for hockey in Czech Republic and Slovakia.

Toto dílo lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-NC-ND 4.0 International (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>). Uvedené se nevztahuje na díla či prvky (např. obrazovou či fotografickou dokumentaci), které jsou v díle užity na základě smluvní licence nebo výjimky či omezení příslušných práv.

